

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Чистяк Ольги Володимирівни

«Психолого-педагогічні умови формування міжособистісних стосунків вихованців дитячого будинку сімейного типу», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук із спеціальності 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Актуальність дослідження теми обумовлена значущістю сімейного способу життя людини в суспільстві як осередку відновлення психологічного комфорту кожного її члена та формування взаємин прихильності й прив'язаності, що є важливим у особистісному зростанні дитини та формуванні її просоціальної спрямованості. Виконана робота відповідає на питання щодо якості життя дитини-вихованця дитячого будинку сімейного типу (далі ДБСТ) у ситуації функціональної неспроможності її кривної родини. Середовище ДБСТ формується засобом міжособистісних стосунків його членів, більшість з яких є діти, досвід яких може включати деприваційні ураження, численні переміщення та втрати значущих дорослих а також насилля, зловживання й експлуатацію. Підтримка дітей у формуванні конструктивно-позитивних та особистісно-розвиваючих стосунків без сумніву є вагомим компонентом вирішення завдань, які покладені на батьків-вихователів ДБСТ. Натомість саме цей напрямок дослідження системи замінного догляду над дітьми залишаються не розробленою темою на терені вітчизняної науки. Отже, **актуальність** обраної наукової проблеми дослідження, обґрунтування її соціальної, наукової і практичної значущості здійснено дисертанткою значною мірою фахово компетентно та соціально-відповідно.

Практичну вагомість проведеного дослідження закладено в самій його назві, яка вказує на важливість міжособистісних стосунків у повсякденному житті дитини, зокрема вихованців ДБСТ, та усвідомлення відповідних умов щодо їх належного формування. Користувачами цих знань безумовно є батьки-вихователі ДБСТ а також фахівці системи замінного сімейного догляду за дітьми, розбудова якої все більше поширюється в Україні.

Оцінити виміри **наукової новизни** дисертаційної роботи надають отримані науково-обґрунтовані емпіричні здобутки, представлення яких в моделях (інтегрована двокомпонентна модель міжособистісних стосунків вихованців ДБСТ та модель психологічного супроводу щодо їх формування) посилює практичну значущість роботи та її доступність для впровадження.

4	Вх. № 2961
27	06 20 18р.
ПІДЛІД ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	
НАДІСЛУ Ім. В.Хмельницького	

За результатами теоретичного осмислення проблеми, представлених у першому розділі «**Теоретичні основи дослідження психолого-педагогічних умов формування міжособистісних стосунків вихованців дитячого будинку сімейного типу**» дисертантка надає перевагу середовищному підходу у вивченні міжособистісних стосунків вихованців ДБСТ, показниками яких розглядаючи відповідні індикатори розвитку дитини, що були виокремлені дисертанткою на основі теоретичного аналізу. Переводячи фокус уваги із сфери міжособистісних стосунків (як предмету соціальної психології) у сферу психолого-педагогічних умов набуття вихованцями ДБСТ певних характеристик особистісного розвитку (як предмету наукових знань педагогічної та вікової психології) дисертантка розробила двокомпонентну модель міжособистісних стосунків вихованців ДБСТ та надала теоретичний опис рівнів їх сформованості. Чіткість визначених критеріїв дослідження, логічність його побудови послугували надійною основою проведення дослідницької програми дисертаційної роботи. Вагомим внеском цієї частини дисертаційного дослідження можна вважати сформовану концепцію дослідження а також розуміння середовища ДБСТ як двонаправленого процесу природного сімейного середовища і спрямовано-навчального, де дорослі (батьки-вихователі) поєднують підтримуючо-захисні функції з навчально-соціалізуючими.

У другому розділі роботи «**Емпіричне дослідження сформованості міжособистісних стосунків вихованців дитячого будинку сімейного типу**» представлені рівневі показники сформованості міжособистісних стосунків вихованців ДБСТ, що досліджувалися на основі авторської двокомпонентної моделі. Слід відмітити наступні здобутки емпіричного дослідження: статево-вікову залежність у формуванні міжособистісних стосунків вихованців ДБСТ, що посилює ризики впливу гендерних стереотипів у вихованні хлопчиків до дівчаток; тенденції до роз'єднання мотиваційно-емоційного та інструментально-поведінкового компонентів у формуванні міжособистісних стосунків вихованців ДБСТ; відмінності поведінки дітей у середовищі з різним рівнем структурування (сімейне та шкільне середовище); роль пониженої здатності (внаслідок депривації та перенесених травм) вихованців ДБСТ до формування причинно-наслідкових зв'язків у контексті їхніх емоційно-значущих зв'язків прив'язаності у новому середовищі сімейного проживання ДБСТ.

Здійснена авторкою інтеграція отриманих емпіричних здобутків та теоретичних розробок логічно представлена у третій частині дисертаційної роботи «**Шляхи забезпечення психолого-педагогічних умов формування міжособистісних стосунків вихованців дитячого будинку сімейного**

типу». В цій частині роботи авторка представляє модель психологічного супроводу формування міжособистісних стосунків вихованців ДБСТ, вказуючи на динаміку впливу психолого-педагогічних умов та шляхів забезпечення формування міжособистісних стосунків вихованців ДБСТ на інтеграційні процеси їхнього особистісного розвитку. Підтвердження статистично значущими показниками результатів формувального експерименту посилює їх вагомість.

Загалом позитивно оцінюючи рецензовану дисертаційну роботу, вважаємо за доцільне висловити деякі **зауваження та побажання**.

1. Під час процедури публічного захисту слід більш ширше розкрити результати проведених для батьків-вихователів фокус-груп та інтерв'ю, оскільки саме батьки-вихователі є тими, хто має створювати відповідні умови формування міжособистісних стосунків вихованців ДБСТ. В дисертаційній роботі ці дані надано розпорошено і ситуативно, а у авторефераті - взагалі не представлено.
2. В емпіричній частині роботи дисертантка фіксує значення статевікових ознак у розбудові міжособистісних стосунків вихованців ДБСТ. Однак у розробленій моделі психологічного супроводу саме цей аспект виявився недостатньо представленим.
3. Не зрозуміла логіка розміщення в авторефераті в межах другого розділу (С. 7) авторської інтегрованої двокомпонентної моделі міжособистісних стосунків вихованців ДБСТ, хоча її опис і представлення належить першому розділу дисертації.

Наведені зауваження не ставлять під сумнів вагомість основних результатів дисертаційного дослідження і, отже, не можуть вплинути на його обґрунтовану вище загальну позитивну оцінку.

Дисертація за змістом відповідає спеціальності 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія, має звичайний для кандидатських науково-кваліфікаційних робіт обсяг і структуру, стиль викладання матеріалу відповідає прийнятому в науковій літературі. Результати дослідження пройшли апробацію шляхом їх обговорення на науково-практичних конференціях, основний зміст та положення дисертації висвітлено у 12 публікаціях, серед яких 7 статей опубліковані у фахових виданнях включених до переліку затвердженого МОН України, одна з яких входять до міжнародних науково-метричних баз. Всі основні наукові результати відображено у публікаціях.

Автореферат за своїм змістом повністю відбиває основні положення, логіку дослідження та висновки дисертації. Загальне оформлення дисертації

та автореферату відповідає державним вимогам щодо написання кандидатських дисертацій.

В цілому дисертація **Чистяк Ольги Володимирівни** є завершеною науковою працею, яка виконана на достатньому теоретичному та експериментальному рівні. В дослідженні отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності орієнтовані на вирішення важливої науково-практичної проблеми – створення теоретично-практичного підґрунтя професійної допомоги замінним сім'ям, зокрема ДБСТ щодо посилення їх виховного потенціалу підтримки та захисту дітей у ситуації функціональної неспроможності їхньої кривної родини. Робота відповідає вимогам п. 9, 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року №567 (зі змінами та доповненнями), а її авторка – **Чистяк Ольга Володимирівна** заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Доктор психологічних наук,
доцент, завідувач лабораторії
психології спілкування Інституту
соціальної та політичної психології
НАПН України

Г. М. Бевз

